

Burhanettin Duran

bduran@setav.org

DEMOKRATLARIN YENİ GERÇEKLIĞE ADAPTASYONU

DEMOKRASİLER İTTİFAKINI TOPARLAMA İDDİASINDAKİ BIDEN YÖNETİMİ TÜRKİYE'Yİ "ÖTEKİLEŞTİRME" HATASINA DÜŞMEMELİ. DEMOKRATLARIN İLK İDEALİST HEYECANI, YERİNİ REALİST ÇIKARLARA BIRAKANA KADAR DİPLOMATİK SABIR GEREKİYOR. GERİLİM KONULARINI İKİLİ İLİŞKİLERİ KOPUŞA GÖTÜRMEYEN PARANTEZE ALABİLMEK LAZIM. YENİ İŞ BİRLİĞİ ALANLARINI ÖNE ÇIKARMAK GEREKLİ. SABIRLI VE ISRARCI DİPLOMASİ ZAMANI.

ABD'nin 46. Başkan'ı Joe Biden 20 Ocak'ta yemin ederek göreve başladı. Yemin töreninde içerde ülkesini "iyileştirme ve birleştirme" amacına vurgu yaptı. Dışarıda hedefi "ittifakları onarmak ve dünya ile yeniden ilgilenmek" olarak belirledi. Anomali olarak görülen Trump, "geri geleceğim" diyerek gitti. Arkasında beyaz milliyetçiliğin dalgası olarak Trumpizm kaldı. Göçmenlere, kadınlara ve ırk farklılıklarına değer verdiğini kabinesinin kompozisyonunda gösteren Biden'ın ise Trumpizm'i bastırabilecek bir ideoloji ve kimlik temeli inşa edemeyeceği henüz belirsiz. Neticede Trump ile Biden'ı karşı karşıya getiren politikalar aslında Amerikalıların "Biz kimiz?" sorusuna verdikleri çatışan cevapların rekabetiydi. İçerde ve dışarıda konsolidasyonu sağlamak için Trumpizm'i aşacak şekilde Bidenizm üretilebilecek mi? İsterseniz Bidenizm yerine Amerikalıların sevdiği gibi Biden doktrini de diyebilirsiniz.

Bidenizm Mümkün mü?

"ABD geri döndü" söyleminin içinin nasıl dolacağını iddialar kadar imkanlar ve büyük güçlerin yeni ABD politikalarına cevapları da belirleyecek. Amerikan müesses nizamının ve liberal medyanın tüm gücüyle Biden'ın yardımına koşacağı açık. Ancak Biden yönetiminin, hem Cumhuriyetçileri de kapsayacak ortak politikalar geliştirmesi hem de Obama ve Trump döneminin küstürdüğü müttefikleri ile yeni bir ilişki kurması gerekiyor. Çin ve Rusya'yı sınırlandırmak için Avrupa'dan Asya'ya ve Türkiye'ye kadar müttefiklerinin rızasını kazanmak durumunda. İlk işaretler ise olumlu değil. Biden'ın dışişleri bakanı Antony Blinken'in Senato'daki konuşmasında S-400'ler konusu etrafında Türkiye ile ilgili "Sözde stratejik partnerimizin, bizim en büyük stratejik rakibimizden Rusya ile aynı çizgide olması fikri kabul edilemez" demesi, Washington'ın sorun üreten, asimetric ve bencil müttefiklik tanımlamasını aşmanın zorluğunu gösterdi. Blinken, o

(6 Ocak 2021, Mostafa Bassim/AA)

 Kaotik seçim süreci ve 6 Ocak Kongre baskınının gölgesinde başkanlık koltuğuna oturan Joe Biden'ın yeni dönemde iç ve dış politikada atacağı adımlar tartışılıyor. (Drew Angerer/Getty Images, 25 Ocak 2021)

konuşmasında Senato'ya güven vermek için Türkiye'ye yaptırımların artırılabilirliğini ima etmiş olabilir. Umalım ki, Obama döneminden kalma bu tavır ana politika haline gelmesin. Zira ABD'nin kendi küçük çıkarları için, müttefiklerinin hayati güvenlik kaygılarını ihlal etmesinden dünya yoruldu artık. Elbette Suriye'de terör örgütü PKK'nın kolu olan YPG'ye binlerce TIR silah vererek ve FETÖ elebaşı Gülen'i besleyerek ABD, en çok Türkiye ile olan müttefiklik ilişkisinin içini boşalttı. Ancak Berlin başta olmak üzere Avrupa başkentleri de yepyeni bir müttefiklik tanımı bekliyor. ABD'nin ne hasımları ne de Türkiye dahil müttefikleri, 2012-2016 arası yıllarındaki konumda değil. Washington'daki muzaffer, gururlu Demokratlar aynaya bir daha bakarak yeni gerçekliğe adapte olmalı. Biden yönetiminin yapabileceği en kritik hata, Trump etkisinden kurtulalım derken "tek taraflı ve saldırgan küresel liderlik" rolü oluşturmaya çabalamaktır. Çabalamak diyorum, zira ABD-Çin rekabeti ve AB dahil diğer büyük güçlerin mevcut durumu "nostaljiye" imkan vermiyor. Her bir aktör yeni realitenin kabul edilmesini istiyor. Trump'ın kaotik, bencil Amerikan milliyetçiliği yaklaşımı "küreselci, demokrat, Neo-Con" tavrından daha realist bir pozisyon olarak kalabilir. Dolayısıyla "saldırgan" formda oluşturulacak Bidenizm, Trumpizm kadar dünya istikrarına zarar verebilir.

Süreci Doğru Okumak

Bununla birlikte dünyanın en büyük gücü ABD'deki başkan değişiminin, dünya siyasetine kritik etkilerde bulunabileceği açık. Trump döneminde "önce ABD" politikasının daha fazla kaos ve güç boşluğu getirdiğini biliyoruz. Liberal düzenin çöktüğünü, popülizmin ve beyaz milliyetçiliğin önünün açıldığını ve büyük güç rekabetinin derinleştiğini çok konuştuk. Neredeyse bütün bu krizlerin ağırlıklı sorumluluğu, koronavirüs salgını yüzünden başkanlığı kaybeden Trump'ın "skandal dolu ve otoriter" yönetimine bağlandı. Meselenin bu kadar basit olmadığını, ABD'nin küresel rolünün krizi üzerine çalışanlar biliyor. Soğuk Savaş sonrası ve özellikle 2001 sonrası ABD'nin başarısız küresel performansını

Neticede Trump ile Biden'ı karşı karşıya getiren politikalar aslında Amerikalıların "Biz kimiz?" sorusuna verdikleri çatışan cevapların rekabetiydi. İçeride ve dışarıda konsolidasyonu sağlamak için Trumpizm'i aşacak şekilde Bidenizm üretilebilecek mi? İsterseniz Bidenizm yerine Amerikalıların sevdiği gibi Biden doktrini de diyebilirsiniz.

Hangi Söylem Öne Çıkacak?

Elbette bugün, Biden yönetiminin "ABD geri döndü" ve "demokrasiler ittifakı" vizyonunun olası etkilerini öngörmek, bütün dünya başkentlerinin öncelikleri arasında. Yeni Başkan'ın kabinesi içeride ve dışarıda demokrasi, insan hakları ve özgürlük söylemini öne çıkaracak isimlerden oluşturuldu. "Trump'ın mirası ile yüzleşme" ihtiyacı da demokrasi söylemini öne çıkarmayı gerektiriyor. Hatta şimdiden ABD'li yetkililer Rusya ve Tayvan'a "demokrasi odaklı" eleştirilerine başladı bile. Peki, Washington'ın yeni "demokrasi" söylemine bakıp, dünya siyasetinin "demokrasi-otoriterlik ekseninde" yeniden şekilleneceğini söyleyebilir miyiz? Bu soruya "Evet" cevabını vermek hayli iddialı ve ütopyik olur. Biden'ın önceliği ABD'nin milli stratejik çıkarlarını gerçekleştirmek. Bunun için müttefikleri ile dayanışmayı ve demokrasi-değerler söylemini kullanmayı planlıyor. Yani, dünyayı "demokrasiler ve otoriter

(Murat Çetinmühürdar/AA,
6 Mayıs 2019)

rejimler” şeklinde ikili bir ayrışmaya taşımaya ve güç siyasetinin zeminini bu ayrışma üzerinde şekillendirmeye niyetli değil. Bu kadar naif bir niyete sahip olsa bile ABD, bu kapasiteye sahip değil. Demokrasi promosyonunda en iddialı olduğu dönemler için bile Washington’ın karnesi kırıklarla dolu. ABD yönetimleri tümüyle işgal ettikleri ve yeniden yapılandırdıklarını iddia ettikleri Afganistan ve Irak’tan yıllardır kaçmanın yolunu arıyor. Geride “demokrasi inşası” değil, başarısız devletler ve silahlı milisler bırakarak...

Türkiye “Geçiş” Ülkesi Değil

Biden’in “otoriter” gördüğü iktidarlara müdahale edeceğini sanarak “ütopik demokrasi rüzgarına” kendini kaptıracak muhalefet hareketlerinin en az devlet başkanları kadar rasyonel bir değerlendirmeye sahip olması gerekir. Washington’ın çıkarlarının sadece demokrasilerle dayanışma ile sağlanacağı fikri de doğru değil. Amerikalı siyasetçiler kendileriyle uyumlu otoriter rejimlerle anlaşmada mahirdir. Karşı devrimciler Arap devrimlerini Mısır’da, Yemen’de boğarken, sessiz kalarak onlara destek olan meşhur demokrat Obama idi. Libya müdahalesinin ve Suriye politikasının meydana getirdiği felaketi hiç konuşmayalım. “Demokrasi” söyleminin onların elinde kullanışlı bir araç olduğunu fark etmeyenler, yeni bir hayale kendilerini kaptırabilirler. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı sistemini “otoriter rejim” olarak kodlayan ve muhalefete “demokrasi bloğu” ya da “demokrasi konferansı” kurmayı tavsiye edenler var. Hatta “demokrasiye geçiş” senaryoları da çalışıyorlar. Ne Biden dünyada demokrasi rüzgarı estirebilir ne de Türkiye “geçiş” ülkesi. Kendi ülkesinin demokratik tecrübesini ve sorunlarını anlamaktan uzak bu yaklaşımdakilere, Biden etkisini iyi hesap etmelerini salık veririm.

Türkiye ve AB’nin Arayışı

Öte taraftan Türkiye ile AB’nin yeni sayfa açması hem Brüksel’in hem de Ankara’nın Washington karşısında elini güçlendirir. Türkiye, bu konuda son zamanlarda önemli hamleler yapıyor. Evet, Biden yönetiminin kabineye koyduğu isimler Ankara-Washington hattında YPG ve S-400’ler konularında zorlu bir sürece işaret ediyor. Biden’in ekibinin Türkiye’yi eleştiren ya da baskılayan bir politikaya girme ihtimali göz önünde bulundurulmalı. Bu yüzden sabırlı ve ısrarcı bir diplomasiye önemine vurgu yapıyorum.

Biden yönetiminin, hem Cumhuriyetçileri de kapsayacak ortak politikalar geliştirmesi hem de Obama ve Trump döneminin küstürdüğü müttefikleri ile yeni bir ilişki kurması gerekiyor. Çin ve Rusya’yı sınırlandırmak için Avrupa’dan Asya’ya ve Türkiye’ye kadar müttefiklerinin rızasını kazanmak durumunda. Biden’in dışişleri bakanı Antony Blinken’in Türkiye açıklamasındaki “sözde müttefik” yaklaşımı ilk işaret bakımından olumlu değil.

Washington’ın bu olası hatalı politikasına Brüksel’in de otomatik katılmasının Avrupa için hayli riskli olacağı görüşündeyim. Zira Türkiye’nin Batı ittifakı bileşenleri ile gerilimlerinden en olumsuz Avrupa ülkeleri etkilenir. Terörle mücadele ve güvenlikten, göç ve ticarete kadar bir liste yapmak mümkün. Sadece Suriye iç savaşının Avrupa’daki popülaritesi, terörü ve göçü ne kadar tetiklediğini hatırlayalım. Yine ABD’nin NATO çerçevesinde olası Rusya’yı sınırlandırma hamlesinde Türkiye kritik önemde. Kuzey Afrika’dan Doğu Avrupa, Akdeniz, Karadeniz ve Güney Kafkasya’ya uzanan denklemde Türkiye artık eskisinden daha etkin bir aktör. Biden döneminde gerilim ve türbülans yoğun olabilir ancak kötümserliğe gerek yok. Önümüzdeki dört yılda da Türkiye, ABD, AB ve Rusya arasında yeni bir denge siyaseti yürütebilecek imkanlara sahip olacak. Belki Trump dönemine kıyasla daha zorlu, ancak mümkün. Benim önerim Türk-Amerikan ilişkilerinin toparlanması olsa da her seçeneğe hazır olunmalı.

Ne Yapmalı?

Biden’in göreve başlamasıyla Washington-Ankara hattında ikili ilişkilere yeni bir ayar verileceği açık. Ankara, olumlu anlamda “yeni sayfa açma” iradesini açıkladı. Washington’daki ilk açıklamaya ve atamalardan S-400, YPG, Halkbank ve sözde Ermeni soykırımı konularının gerilim sebebi olacağı anlaşılıyor. İlk aylarda verilecek karşılıklı tepkiler kritik önemde. Demokrasiler ittifakını toplama iddiasındaki Biden yönetimi Türkiye’yi “ötekileştirme” hatasına düşmemeli. Demokratların ilk idealist heyecanı, yerini realist çıkarlara bırakana kadar diplomatik sabır gerekiyor. Gerilim konularını ikili ilişkileri kopuşa götürmeden paranteze alabilmek lazım. Yeni iş birliği alanlarını öne çıkarmak gerekli. Her iki başkentte de liderlerden kurumlara, lobi ve iş adamı gruplarından sivil toplum kuruluşlarına kadar sabırlı ve ısrarcı diplomasi zamanı. **■**